

Borbás György

A POGÁNY SZIGET TOVÁBB ÉL

Zsiborás István ffaragóval

Zsiborás István

Miközben az asztalra rakta a kiállításra hozott faragott szobrai, nyugodt, kimért mozdulata, csendes, derűs válasza és munkái egyaránt a természettel való régi szoros kapcsolatáról győzték meg. Kézbe véve karakteres faragványait, az élmény frissessége, a faragás tiszta formanyelve, a formák maguktól értetődő rendje, harmóniája ragadott meg.

Tömör, ízes, szelíd humorral átszőtt beszéde is arra készítetett, hogy közelebbről megismerjen Zsiborás István keszthelyi ffaragó életét és munkásságát. Megegyeztünk, hogy már másnap, szombaton újabb munkáit hozza magával a reggeli busszal. Percre pontosan érkezett. Borotvatokokkal, tükrössel, karikással, pásztorbotokkal egészült ki az együttes.

Legelőször a tenyéryi kör alakú, lapos tükrös, tökéletes arányrendje és nagyszerű megmunkálása tűnt fel. A keret és a virágmotívum domborműve tökéletes harmóniájával, a fedél jól illeszkedő mozdíthatóságával valóságos kis remekmű volt.

A rafinált, leleményes zárszerkezettel készített borotvatokokat, az egyéni kombinációval megoldott zárat Pista bácsinak is csak percek után sikerült felnyitni. Az egyik oldal a forgatás, csúsztatás, emelés, a másik a rozetta hajszálpontos válaszaiknak engedelmeskedik.

A derűs közjáték után indult az ismerkedés az életúttal. Pista bácsi ízes elbeszélésével, láthatóan az emlékezés szomorkás örömeivel elevenedett meg a múlt.

Zsiborás István 1930. július 15-én Vörsön született. Apja, nagyapja gulyásszármazék. A Kis-Balaton térségében a Festetics-birtokot bérelő Nemestóthy Szabó György gulyása. A sásas, nádas berek szűrte, ülepítette és vezette a Zala folyó vizét a Balatonba. A kiemelkedő szigeteken tágas, gondozott, dús rétek, legelők és kaszálók „szakosított” állattenyésztést tartottak el.

A Bathány-pusztai majorban tanyáztak a fejős tehének. Endes-szigeten az olyan tehének, amelyekben borjú volt, és a növendék állomány. A Simon-szigeten a szilaj-gulya. A Diás-szigeten ősszel a kaszálás után legeltették a fattyú-sarjút. A Tüskés-sziget aklaiban disznókat és birkákat tartották, a csikós házban pedig a ménes volt. A Nyíres-szigeten a cselédség állatállományát fogadott pásztor hajtotta ki nap mint nap.

Az édesapa „nádgunyhója” a Pogány-szigeten állt. Itt gondozták a nyári gulya aklaiban tartott állatokat. A 8 gyerek közül 4 a pásztorok mellett bojtárkodott, köztük őt, a legkisebbet is bevonták a komolyabb munkába. Kora tavasztól, József naptól, a dús legelőn késő őszig megélték az állatok. A bojtárok is kint tanyáztak.

A család többi tagja Vörsön élt. Hetenként egyszer lovaskocsin hoztak ebédet. A többi napokon főztek a pásztorok. A „gunyhóban” szabadtéri tűzhely volt. A háromlábú állványon öntöttvas lábasban főzte édesapja a halászlét, a pörköltet, „mikor mit”. Egyszerű ácsolt ágy és láda volt a berendezés. A láda szolgált asztalként is.

800 méterre, a Simon-szigeten élő Sági István gulyás, a Csicsa (ő maga csak „Sisá”-nak tudta ejteni) szokott eleget tenni a szóbeli invitálásnak. Az apa kiállt a sziget tetejére és átkiáltott: „Sisa, gyere át egy kicsit!”

Az augusztusi Domján-napi búcsú megtartásáról viszont ő gondoskodott. Ilyenkor a lánya hozta a gulyást és a bort. És kezdődött a nagy lakoma meg a nóta. Előszedték a régi szép nótákat. Előkerült a báty furulyája is...

Délben a gulya az akol körül álló 10-12 akácfa alatt delelt. Este maguktól mentek a karámba. A terelésben napközben az okos fehér és szürke komondorok segítettek. Minden pásztorok volt terelő kutyája.

Zsiborás István édesanyja testvérének fiától, második unokatestvérétől, Darázs Józseftől tanulta a faragást. „Józsa bátya” a Tüskés-szigeten 200-

Juhász

250 malacozás előtt álló anyakocát és süldőt gondozott. Ő látta el a rokonságot és a megrendelőket tükrösökkel, botokkal, fogasokkal, ostornyelekkel. Egy-egy nagyobb munkájáért, egy egész karikásostorért egy választó malacot kapott.

Nem minden pásztor tudott faragni. Nála rendelték, ő pedig faragott és adta. Szilvafából szeretett ostornyelet faragni. A faluban és a Bari-hegyen bőven volt szilvafa. A családban még anyui nagyapjának, a csikóház számadójának volt ilyen faragó hajlama és adottsága.

- **Legelőször képkertet faragtam.** Józsi bátyánál tükörkereteket láttam. Kisebb képkertet 10x10 cm-es fényképnek készítettem. Aztán botot faragtam, megpróbáltam igát faragni játszásból. 18-19 éves koromban olyat is készítettem, ami használható volt. Ellestem a bogárnymunka fortélyait. A parasztszékér minden alkatrészét el tudtam készíteni, meg tudtam javítani. Szerszámnyeleket mások is kértek, hogy készítsék...

- 12 éves koromig bojtárokodtam. Jöttek a háborús évek. Az embereket bevitték katonának Engem komolyabb munkára fogtak. A sváb intéző parádés kocsisa mellett én voltam a „rozvájter”. Azt jelentette, hogy a 8 lovat etettem, itattam és közben az intéző kertjében dolgoztam, a tyúkokat kellett gondozni, meg ehhez hasonló munkát...

- Minden embert elvitték már 14 évesen egyedül maradtam 8 lóval. De a tisztításra, csutakolásra, fényesre kefézésre kevesebb gondot fordítottam. Emlékszem egy német őrnagy és az intéző jött. Megnézték a lovakat. A német szót nem érttem, de az intézőt annál jobban: „a radai rossebb egye meg a pófádat, csutakold, keféld fényesre a lovakat, mert nem fizetem meg a béredek!” „Az oroszoknak azért még így is jó lesz!” - mondtam. Már Kéthely-Marcali vonalában voltak... Bizony márciusban, vagy áprilisban el is vitték mind a 8-at, nem nézték, ki vannak-e keféelve.

- Kemény gyerek voltam. Amit egy felnőtt ember elbírt, nem álltam félre, hogy nekem nehéz... A háború után a kapott 10 hold földön gazdálkodtunk apámmal. Ebben az időben mindenféle mesterséget igyekeztem elsajátítani. Kőműves, ács, mindenféle famunkát... eszközöket megjavítani, pótolni.

- Katonaság után egy évre megnősültem. Óvónő feleségemet Babócsára, Dél-Somogyba helyezték. Nekem az ottani fűrészeket, az olajosokat ajánlották, ahol azt mondták: „a tsz elől menekült, nem kell...” Nem vettek fel, elküldtek...

- Földim, egykori kondás ismerősöm, a barcsi járás mezőgazdasági osztályvezetője protezsálásával a csokonavisontai állami méntelepen, a mének mellé kerültem. 4-5 mén gondozásával segítettem a ménes-mesternek...

Aztán a MEZÖKER-hez szerezték be. Szerződés kötés krumplira, káposztára, egyéb terményre. Nyolc község tartozott a körzetéhez.

- **Kereskedő voltam.** Le kellett tenni a kereskedelmi szakmunkás vizsgát. A kihelyezett iskolában 3 év alatt sikerrel elvégeztem. Ezek bizony a tanulás éveim lettek. El kellett végezni a 7., 8. osztályt. A gépkocsi és vasúti szállításhoz is szakvizsgát kellett tenni. Aztán még a marxista középiskolát is el kellett végezni...

Öt évi körzeti felvásárlóság után a felesége vezető óvónő lett Istvándiban. Őt a tsz áthívta a kereskedelmi dolgait intézni, mellette Zsiborás István gépcsoportvezető volt. Az anyagbeszerző raktáros megbetegedett, át kellett venni a raktárat. Ez újabb öt évig tartott... Míg aztán a szülőföldtől távol eltöltött mozgalmas időszak, megpróbáltatásokkal, tanulásval teli tíz évi távollét után visszahúzta a szíve...

- **Közben már 10 évet eltöltöttem Dél-Somogyban.** De én ottan nem tudtam megszokni... Keszthelyen építettünk egy kis családi házat '71-ben.

A Vágóhídra szeretett volna kerülni, de a Helikonba is kerestek az asztalos mellé karbantartót. Aztán egyszer az igazgatóhelyettes megkérdezte van-e erkölcsi bizonyítványa, mert, hogy elvállalná-e az italraktároságot. Felfigyeltek a szorgalmára, öt év alatt se hiánya, se többlete nem volt, akkor sem, amikor végképp átadta a raktárat, leszámolt. Itt kezdett el újra „farigcsálni”, amikor csak az idő engedte.

Sok-sok kitérő után jutott révbe. Sándor János, a Gagarin utcai kollégium igazgatója hívta karbantartónak. Az ott eltöltött 10 év során - leginkább 1979 ben, felesége halála után kezdett el igazán faragni, a faragásnak élni.

Mérges bika

Cigányasszony, purdéval

Összetalálkozott Bereczky Csabával, aki meglepetten mondta „Pista, te már nem most kezdted a faragást!”

- **Még inkább a '80-as évektől vettem komolyan a faragást. Így aztán elég korán eljutottak munkáim megyei és országos kiállításra. Csaba is sok mindenre rávezetett, de könyvekből is sokat olvastam, ellestem, mit érdemes, hogyan lehet megcsinálni. Szobrokat 5-6 éve kezdtem faragni. Nyírfából készült az első, a Gulyás. Apámra gondoltam. Kalapját, földig érő subáját is igyekeztem felidézni... Aztán a **Menekültek** már a szomszédból idemenekülteket örökíti meg. A féllábát elvesztett, mankóra támaszkodó, fájdalmas arcú férfi szeretettel, ragaszkodással öleli magához egyszerű viseletű asszonyát. Állandó téma lett az egymást pusztító, házat, falut, hazát elhagyó népek sorsa. A nagyatádi táborban élők szomorúsága, bánata. De akad gond itthon is. A szegény ember sorsát diófába faragtam. Markát alamizsnáért tartó kuporgó néni mögött öltönyös, nyakkendős, idős férfi is - lehet éppen tanult ember, talán tanító - a tenyerét nyújtja... A **Nyugdíjas** szobromat is elvitték a szolnoki országos kiállításra.**

Pásztorbot

- Ez az egyszerű faragású kígyófüles ivócsanak a Kapoli Antal Emlékiállításra készült. Magam készítettem az eszközeimet is, akármilyen késsel nem lehet faragni...

- Ennek a karikásostornak is minden részét, a nyelet, végén az ólmozást, a 12 ágú „kockafonással” készült 6 ágra fogyasztott fonott részt, a csapósíját, a sudarat is én csináltam. Az ostor hossza olyan legyen, hogy megkötve a pástor éppen a nyakába tudja akasztani. A nyél pedig alkarhosszúságú. A faragásnál Darázs Józsi bátyám motívumait használtam fel. Volt ostor, aminek a fonáshoz használt szíjat kutyabőrrel készítettem, ahogy a pástorok. Régen a pástor a kutyát a kútgémre akasztotta fel. „No a Józsi megint ostort készít” - mondták. Selejt, vagy kóbor két éves kan kutya bőrét tartották a legjobbnak. Cserfahamut, konyhasót és trisót használtak a kikészítéshez. Majd lassú szárítás után maguknál hordták, húzogatták, sodrogatták, dörzsölgették, hogy jól elő legyen készítve a fonáshoz. A kutyabőrrel készült ostorom a Népi Iparművészeti Tanács zsűrijén „A” minősítést kapott 5-6 éve.

- A pástorbotról is sok mindent el lehet mondani. A juhászbot végén kampó volt. A birka befogásához két, két és fél ujjnyi hajlattal, hogy a beteg vagy vágásra szánt birka lábát el lehessen kampózni, de el ne törje, ki se csússzon. Általában kosfejben végződött. A birkafogó nem annyira díszes, az ünnepit meg csak akkor használták, ha új állást akartak keresni. A pástornak igazi díszje volt... Látták mindjárt, hogy igazi pástor-e az illető, rá lehet bízni a nyáját. Sokat nyomott a latba a szerződéskor. A bot szárára tekerő kígyót faragtak. Visszaforduló fejével nyeli a békát. A pástor mindig azokat az állatokat faragta, amik körülvették, amit látott. Szarvast, disznót, tölgyfát, makkot. A kígyó misztikus állat volt, félték tőle. Sokat szerepel a pástorfaragásban.

- Mindig érdekelt a falusi élet, annak elmaradhatatlan alakjai. Ez a kis szobor a **Cigányasszony purdével**, a fiával mostanában készült. A cigányok járták a falut. Kéregettek, üstöt, lábast foltoztak, fűzfából teknőt, melencét vajtak. Vitték a híreket, a pletykákat. A gyerekeket tréfás mondókaival gúnyolták a magyar gyerekek:

„Ciligán, biligán,
Túrót lopott az utcán,
Kértem tőle nem adott,
Seggbe rúgtam elfutott.”

Valaki azt mondta, jobb lenne gyerek nélkül a szobor. Az anyja szoknyájába kapaszkodó purdé a cigányok szaporaságát, gyerekszeretetét mutatja - gondoltam a faragáskor.

- Sok gyerekkori emlékem van. A testes, tagbaszakadt, leszegett fejű, mérges bikáról, a bikákról, hogy a szarvaikkal szórták a töltés földjét. **Mérges bika** címet adtam ennek a szobornak... Nem így a **Juhász**. Türelmes, békés emberek voltak. A Bari-majorban volt az öreg juhász, arra emlékeztem vissza faragás közben. Ez meg itt a **Mama**. Édesanyámnak akartam leginkább emléket állítani. Öreg parasztruhás néni...

Mellette borovatokot, ivócsanakot, használati eszközöket szeretek faragni, a pástorélet emlékeit, eszközeit... Sajnos a gyerekeim nem örökölték, de van rendes szakmájuk. Családszerető, becsületes emberek lettek. Talán majd az unokák...

Kerek doboz